

ادبی سوغات

د
ع.ب. خدمتگار
فدایار

Ketabton.com

محترمو لوستونکيو!

ادبي سوغات چې د استاد سرمحقق ع. ب خدمتگار په زيار راټول شوي او الفت اکاډمي نشر ته سپارلي، ستاسې مخې ته رډو اميد لرو چې د ادب مینان به يې په لوستلو خپله ادبي تنده ماته کړي.

همدا راز د رحمان بابا دغه شعريو ځل بيا د پښتو ژبې ادیبانو ته د اقتفا او پيرو لپاره له دې هیلې سره وړاندې کوو چې زمونږ ځوان شاعران به د خپلو لویو استادانو په پله پل کېږدي. ټول هغه دوستان چې ددې شعر په پيرو کې لیکنې کوي، خپل اشعار مونږ ته په لاندې آدرس رالېږلای شي

webmaster@hewad.com.

نور مو وخت نه نیسو دا تاسې او دا هم ستاسې ادبي سوغات.

ستاسې شعرونو ته سترگې په لار
د "هیواد" مسئوله ډله

ادبي سوغات

د

سرمحقق عبدالله جان بختاني خدمتگار

ټولونه، سريزه او يادوني

محرم الحرام ۱۴۲۳

د مجموعي پيژندنه

ادبي سوغات	نوم:
د سرمحقق خدمتگار	ټولونه، سريزه او يادونې:
الفت اکاډمي	ناشر:
عبدالرحيم بختاني	مهتمم:
شفق	کمپوز:
مارچ ۲۰۰۲ م	د چاپ نيټه:
دانش کتابتون	د چاپ ځای:
يو زر نسخې	شمير:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اهداء:

د فلسفي سياسي دقيق نظر خاوند
دانشمند ليکوال او متفکر شاعر
جناب محترم سيد شمس الدين مجروح ته.

په درناوي
ع - خدمتگار بختانی

گراڻو لوستونکو!

ددي مجموعي حجم ډير وړوکی دی، مگر په معنوي لحاظ ډير لوی او لوړ ارزښت لري.

دا چې مشر مجروح صاحب د رحمان بابا د شعر په زمکه غزل ليکي، الفت صاحب پرې مشاعره جوړوي، حمزه صاحب يې رنگ او خوند زياتوي، نور تکړه شاعران پکښې برخه اخلي او بيا بختاني صاحب ترې د گلو گيډۍ جوړوي او د خپرولو لپاره يې ځولی غوړوي دا پخپله لوی ارزښتمن کار او لويه خبره ده.

ښايي چې اهل نظر ورته په درانه نظر وگوري، دعالي ذوق خاوندان ترې خوند واخلي او د ادب مئينان يې قدرداني وکړي.

په خپل وار، مونږ په ډيره خوشحالي، په دې گلورين پسرلي کښې، د ادب دا رنگينه پاڼه، د مشرانو دا رنگين سوغات د هيواد د رنگارنگو گلونو له خوږو وږمو سره يو ځای خپروو او وايو:

الله پاک دې سرمحقق خدمتگار ته د نورو فرهنگي خدمتونو له زيات توفيق سره خيرا او برکت ورکړي. آمين

ميرويس الفت

الفت اکاډمي - د ۱۳۸۰ د حوت ۲۱ مه

دوه درې خبرې

۱ - له نن څخه شپاړس کاله د مخه، ما پر دې (ادبي سوغات) لنډه سرريزه وليکله. د افغانستان د ليکوالو ټولني ته مې وړاندې کړه. ټولني فيصله وکړه چې د (ژوندون) مجلې د هديې په توگه دې چاپ شي مجموعه دولتي مطبعې ته ولاړه مگر ډير افسوس چې د مجلې يا انجمن د ځينو کارمندانو د سبوتاژ لامله د انجمن رسمي فيصله عملي نه شوه. په داسې حال کښې چې زه پخپله د همدغې ټولني د رياست لومړي مرستيال او منشي هم وم.....

۲ - له نن څخه اوه کاله د مخه، د ۱۳۷۳ هجري شمسي کال د جدي په ۲۷، زه په پيښور کې وم. د بي بي سي د ډرامو دفتر ته ورغلم چه افغاني ليکوال شاعران ياران دوستان وگورم. د پوهنتون د ادبياتو د پوهنځي پخوانی استاد بناغلی عبدالخالق رشيد، چه نوی مهاجر شوی و، هم هلته کار کاوه. ما سره يې (ادبي سوغات) وليد، خوښ يې شو، له ما څخه يې واخست، ويل يې: زه دا چاپوم. ما ترې فوتوکاپي واخسته. راغلم. بيا اوړی کابل ته ولاړم. هلته خبر شوم چه استاد رشيد کابل ته راغلی او بيا هندوستان ته ځي. د ډيلي د جواهر لعل نهرو په نامه د پوهنتون د پښتو ژبې او ادبياتو استاذ شوی دی. هغه ما ونه لیدی شو او ولاړ. تر اوسه يې کوم خط خبر نه دی راغلی او لا نه پوهيږم چه مجموعه يې ورکه کړې؟ ساتلې؟ او که چاپ کړې ده.

۳ - د ۱۳۸۰ هـ ش دحوت په ۲-۵ ورځو کښې، د ۱۴۲۲ هـ ق د لوی اختر ورځې وې، زورور بارانونه وريدل، ما په کور کښې په خپلو زړو کاغذونو گوتې وهلې هغه فوتوکاپي مې ترلاس شوه، ډيره تنه وه او د لوستلو نه وه ما له سره وليکله او د چاپولو په فکر کښې يې شوم.

پرون، بناغلي ميرويس الفت ته مې دا کيسه وکړه هغه په ورين تندي وويل:
"بي غمه اوسه!"

- بناييې چه گران لوستونکي، ددې لنډ داستاڼ په نتيجه کښې، دې ته هم رسيدلي وي چې دلته ديوکوچني اثر چاپول څومره ستونزې لري؟ اوددې له مخه مونږ د تاريخ په کوم کولتوري معيار کې واقع يو؟

فاعتبروايا اولی الالباب

خدمتگار بختانی

بختان کلی - د ۱۳۸۰ دحوت شلمه

ادبي سوغات

د پښتو ډير بناغلي او منلي شاعران تير شوي دي چې د پښتو ادب ارزښتمنه خزانه يې د خپلو شعرونو په مرغلرو لا بناسته او بډايه كړې ده. په دوی كښې رحمان بابا بل راز شاعر دی او شعرونه يې بل رنگ تاثير لري. پښتانه هغه لسان الغيب بولي، په ديوان يې فال نيسي، په شعر يې استشهاد كوي او د "بابا" په ستر لقب يې نمانځي.

شعر پيژندونكي د رحمان بابا شعر "سهل ممتنع" گڼي او ډيرو شاعرانو د هغه د ډيرو شعرونو اقتفا كړې ده.

د هغه پر مزار، په ادبي غونډو، راډيوگانو او خپرونو كښې، هر پسرلی د رحمان بابا كاليزې مشاعرې كيږي. دغه مشاعرې زياتره، د هغه د هنر او شخصيت په يادونو او ستاينو درنښت مومي او د هغه د ځينو شعرونو په پيروي بڼكلې كيږي.

د رحمان بابا د شعرونو اقتفا او د هغو پر طرحو مشاعرې د پښتو ادبياتو د تاريخ د رحمان پيژندنې د فصل يوه په زړه پورې موضوع ده چې دلته مونږ هغه پريږدو او يواځې د رحمان بابا يو غزل او د هغه د اقتفا لړۍ شعرونه وړاندې كوو.

دا كار معاصر لوی اديب او شاعر مرحوم گل پاچا الفت پيل كړی دی. يو وخت هغه د "روزگار" جريدې ته يو ليك، د رحمان بابا يو غزل او د هغه په پيروي د محترم سيدشمس الدين مجروح، بناغلي امير حمزه شينواري او خپل شعرونه وليكل. دا "ادبي سوغات" د روزگار د جريدې د ۱۳۵۰ هـ ش د ثور د ۱۵ مې (د ۱۹۷۱ م د مئی پنځمې) نيتې په گڼه كښې خپور شو. د همدې ورځې په مازيگر، ما د جريدې دغه گڼه واخيستله. په بله ورځ مې خپل شعر د جريدې ادارې ته وسپاره چې په بله گڼه كښې چاپ شو او بيا د هيواد څو تنو تكړه شاعرانو پكښې برخه واخيستله.

ما هغه شعرونه راټول او ددې مجموعې د پای دوه شعرونه مې پرې زيات كړل په دې ډول يوه بڼكلې رنگينه گلگيدۍ ترې جوړه شوه.

په دې شعرونو کې سربیره پر هنري ادبي ارزښت د هغه وخت او چاپیریال د اجتماعي بهیر انعکاس هم لیدل کېږي او د هر شاعر د فکر پلوشې هم ترې څرگندیږي. په دې ډول ارزیاو کې، زه خپل نا ارزه بیتونه شامل نه گنم. بلکه په دې خوښ یم چې د رحمان بابا مقام ته، د ارادت او اخلاص په مقام کې، ماته هم د عالي مقامو استادانو د پیروئ ویاړ را په برخه شوی دی. په همدې خلوص د رحمان بابا د یادونو او مشاعرو ددې ښکلي گلورین موسم په فضا او د سولې، مصالحې او روغې جوړې، ددې رنگین پسرلي د "ژوندون" په زمینه کې دا ادبي سوغات ستاسو مخې ته ږدم. له شعرونو به یې هم خوند واخلي او د مشاعرې له بهیر نه به هم خبر شئ.

په درناوي

ستاسو خدمتگار عبدالله بختانی

د ۱۳۶۹ د ثور ۱۶ مه

د الفت ليک

بناغلي فرند^(۱) د روزگار مسئول مدير صاحب!

هغه وخت چه بناغلي مجروح صاحب^(۲) په متحده عربي جمهوريت^(۳) کښې د افغانستان سفير و، ما ته يې د ادبي سوغات په توگه خپل يو شعر را واستاوه چه د رحمان بابا د دې شعر په پيروي ليکل شوې و:

ډير عمر مې تير کړ بېهوده په زمانه

نور دې زما سروي او د ترکو آستانه

دا شعر چه ما ته ورسیده، ما هم په دغه وزن او قافیه يو شعر

ولیکه او هغه ته مې وليږه.

کله چه حمزه صاحب، د غزل استاد، کابل ته راغې او دا دوه شعرونه يې

وليدل، هغه هم يو شعر وليکه او په دغه مشاعره کې يې برخه واخسته. وړم کال^(۴) چه د

پيښور مشهور شاعران او ليکونکي د افغانستان د استقلال جشن ته راغلل او د بيرته

تگ په وخت کښې يې د خدای پامانئ دپاره په کابل کښې زما کور ته تشریف راوړ، دا

شعرونه هلته ولوستل شوه او بناغلي اجمل، مهدي او قلندر وعده وکړه چه په دې

مشاعره کښې به گډون وکړي او خپل شعرونه به را واستوي. بنايي چه د هغه خای

مصروفیتونو دا وعده هیره کړې وي حکه د هغو اشعار را ونه رسيدل.

دا خو شعرونه چه ما سره دي، د روزگار جريدې ته د نشر دپاره در استوم.

گوندي د ادبي ذوق خاوندانو ته مقبول واقع شي.

په احترام

الفت

يادوني:

۱ - محمد يوسف فرند چه اصلاً د سره رود د شمسه پورو څخه دی. لوړ تحصیلات لري په دغه وخت کې يې

د روزگار اوه نيزه بې طرفه جريده چلوله.

۲ - بناغلي محترم سيد شمس الدين مجروح د پښتو او دري دانشمند شاعر او ليکوال

۳ - مصر

۴ - ۱۳۴۸ هـ ش کال

بپهوده عمر^(۱)

ډیر عمر مې تیر کړ بپهوده په زمانه
نور دې زما سروی او د ترکو آستانه

هیڅ مې حاصل نه کړه په شیخی او په تقوا کبې
پس له دې مې وار دی هر څه^(۲) شي په میخانه

شیخ و شیخی ورد او^(۳) وظیفه او ذکر فکر
زه او ساقی جام و باده چنگ و ترانه

زه و زاهدانو ته حیران یم دوی و ماته
دیوانه بده خنند و ده به دیوانه

گنج د درو^(۴) څار^(۵) شه د عاشق تر څاڅکي او بنو^(۶)
نه خروار د عقل نه د عشق یوه دانه

تیغ د یار له لاسه په مرئ دعاشقانو
هسې لذت کالکه د میو پیمانه^(۷)

خدای لره به درشم په سودا د یار له مخه
بل مقصود مې نشته په کعبه په بتخانه

زه له ډیرې مینې په تش بوی د یار شیدا یم^(۸)
تل د لندو ختو اوبه لـرو ی بهانه^(۹)

خکه زاهد زهدکاد یو جنت دپاره
سر بنډلی نه شي په اور بل د جانانه

گوره د منصور هسي په دار^(۱۰) نه شي رحمانه!
بي نام و نشان شه که يې غواړې نشانه

رحمان بابا

يادونې:

(۱) - د رحمان بابا دغه شعر له دغه عنوان سره چاپ شوی دی. بنایي چه الفت صاحب به دغه عنوان ورکړی وي. الفت صاحب پخپله شاعر او شعر پیژندونکې و. دا شعر يې هم په ډیر دقت له کوم باوري متن څخه اخستی دی. سره ددې هم په ۱۳۵۹ هـ ش کښې، د پښتو ټولني له خوا د رحمان بابا د دیوان له چاپ شوې نسخې سره ددې متن فرقونه ښودل کيږي.

(۲) - چاپي دیوان: چې

(۳) - چاپي دیوان: و

(۴) - د الفت صاحب نقل: عقل

دلته ما ته د تشبیه او د لف و نشر مرتب د صنعت له مخه د چاپي دیوان عبارت (درو) غوره ښکاره شو، نو ځکه مې په متن کښې واخیست. په دې صورت په اوله مصرع کښې د (درو) او (اوبښکو) تشبیه څرگنده ده او د دوهمې مصرعې (خروار د عقل) د لومړۍ مصرعې (گنج د درو) او د دوهمې مصرعې (د عشق یوه دانه) د لومړۍ مصرعې (د اوبښکو څاڅکي) پورې ارتباط نیسي.

(۵) - په دواړو متنونو کې: راز

(۶) - چاپي دیوان: اوبښکو

(۷) - چاپي دیوان: هسي لذت کاندې جوړ د میو پیمانہ

(۸) - چاپي دیوان: شوم

(۹) - چاپي دیوان: تل د لمدو ختو لږ اوبه دي بهانه

(۱۰) - اصل: وار. چه طبعا طباعتي غلطی ده

(۱۱) - چاپي دیوان: بله نشانه

وگورئ:

د ذکر شوي دیوان ۱۷۱/۲ مخونه

پښيماڼه

سترگې مې دي وږې د زړه کور مې وييرانه
حلق مری مې وچه غواړم ډکه پيماڼه

ای ساقی باده! زمالاس او ستا لمن ده نور
بیا به قدم کښې نه ږدم په بله آستانه

ځان مې خوشې سترې په لوستلو د کتاب کړ
هیڅ د حقیقت وړ پکښې نه وه نشاننه

لاړمه بازار ته چال چلند یې چل و ول و ټول
بحث و جنجال و هلته په سپک او په درانه

ورغلم وستل^(۱) ته د مشرانو هلته غونډه وه
زور شـور او غوغا وه چه دا وکړو که دا نه؟

دا د سیاست میدان میره خوشې سـراب و
لاړمه په طمع د اوبوزه دیوانه

لاړمه مسجد ته مدرسې ته وردننه شوم
هلته قیل و قال و په روا په روانه^(۲)

قول که عمل که فکر او خیال دی ټولنه کښې
هر څه کښې پرته دیوه د وهم زولانه

کښېناستمه کور کښې خپلخانې مې راته وويل:
څه! ^(۱) دلته دې نشته نور نه آب او نه دانسه

اوس مې پناه راوړه ستاسو سيمې ته، رنــدانو!
دا د هر چا کور دی، خرابات او ميخانه

دا چې مې د درد علاج نه عقل نه تدبير وکړ
ولې نو ځان خلاص ورځنې نه کړم مردانه

غواړم د مستي بڼکلي دنيا چه هلته نشته دی
چل فريب نه مکر نه ریا نه بهانه

مینه غواړم ساز غواړم سرود غواړم نڅا غواړم
ډکه خوله خندا او سترگې مستې جانانه

مانیولی پیر رحمان امام د شاعرانو
وايم په حجره کښې د ده بڼکلي ترانه

(ټول عمر مې تیر شو بیهوده په زمانه
نور دې زما سروی او د ترکو آستانه)

سید شمس الدین مجروح

يادونې:

(۱) - وستل: د کلي مخې ته د خلکو د تولیدو او جرگې ځای.

(۲) - ناروا

(۳) - په اصل کښې: زه

رندانه نظر^(۱)

هر څه بل راز وینم بیا نظر شو رندانه
و مې لیده تشه داد عقل پیمانہ

ناوري څوک ناصحه! هغه تش نصیحتونه
و وایه شاعره! حقیقت بې باکانه

شیخ دې خپله ږیره کړې شانه د بل دپاره
مادی زړه بایللی په اوربل د جانانه

چیرته سپینه ږیره چیرته ول ول توري زلفې؟
چیرته د بودا تگ چیرته تگ خرامانه

نور څه ترې نه غواړم محبت غواړم له بکلو
ده ماته کافي یوه خندا صادقانه

هر څه ورکول اهل ته بڼه وي له نا اهل
تل لره نظر اهل نظر ته دوستانه

عقله! ته ما پرېږده! ستا له لاسه ږیر په تنگ یم
غواړمه ژوندون لږ څه آزاد شاعرانه

بڼه مې په ځیر ځیر چه وکتل سیاستونه
مکرو، فریب و، غولول ماهرانه

وي به ډير بڼه لال^(۲) د سياست د بڼا مارخوله کښې
ورشه که لري منتر افسون ساحرانه

مه غواړي له مانه سياسي مهارتونه
راغلمه پاک زړی سياست نه بيا گانه

هغه چه د وخت حاکم ته وايي زما مدار
ځانته قايليري په جلب او گاوځانه

کله آزاديږي د عمرو اسير فکرونه؟
خدای دې د چانه کړي ذهنيت^(۳) غلامانه

وايي غلامان په غلامی باداران شوي
واوره د محمود او ايازانو افسانه

مونږ لا اسيران يو د خانانو د پيرانو
يو د مکردام لري او بل يي زولانه

گرځوي په لاس کښې د تسبو دانې مدام
مه وايه چه دام د زاهد نه لري دانه

وږي يو بر بند يو خواري ده زمونږ په برخه
برخه د څو تنو عياشي بي شرمانه

نه لري د جوار دانې په کور کښې دهقانان
تل د آغا کور کښې د کباب پټه دانه

ډير خلک په بند کښې دي د لږو صاحبانو
خان او بيگ لري د طلسمونو جيلخانه

نه شي په چل ول له اسارته خلاصيدلى
يو اقدام پكار دى رندانه او مردانه

دا د خان نوكر كه هر څه بد وايي الفت ته
غواړم له آزادو قضاوت آزادانه

گل پاچا الفت

يادونې:

(۱) - په روزگار كښې د حمزه صاحب شعر د مخه او ورپسې د الفت صاحب چاپ شوى دى. دا د الفت صاحب د تواضع نتيجه ده. هغه پخپله شعرونه د غسې ترتيب كړي وو. دلته د الفت صاحب شعر د مخه شو، ځكه چه د شعر د ايجاد د تاريخ له مخه دا يې حق دى.

(۲) - لعل، پښتانه (لال) بولي. دلته دغه معنا څرگنده ده د ښامار په خوله كښې لعل د پخوانو فولكلوري افسانو يو مضمون دى. لال، په فارسي كښې گونگي ته هم وايي دا دې ته هم اشاره كيدى شي چه د هغه وخت د مسلط سياست ښاماران زياتره په ژبه لال، يعنې گونگي او تړتړي وو. سمه او څرگنده خبره يې نه كوله او په ساحرانه منتر او افسون غوندي خبرو به يې خلك تيرايستل.

(۳) - په اصل كښې: خداى دې چا نكړى دهر نهيت. چه دا څرگنده طباعتي غلطي ده.

غزل

ولیکه قلمه! یو غزل بنه جانانه
پریرده چه وییری دا دوه ژبې زمانه

مینه د زلفانو بې له خاله (پنیمانی) ^(۲) شي
نه ورتله (تش دام) ^(۳) ته وي چه نه لري دانه

پورته شه بیان په افسانه کنبې حقیقت کړه!
بیاله حقیقت نه رانکاره کړه افسانه

چیرته جمیعت چه پریشانی دې ده په برخه
بنکلیه جوړوم دې د کمخو بهانه

خوی چه د ساقی مې دریابی غوندې بنکاریری
نن مې جوړ په کار شوه لغزشونه مستانه

تا چه کړه را وړاندې ما په نه زړه ورته لاس کړو
لاره ساقی لاره په دې منح کنبې پیمانه

حسن هغه یو دی چه په هر محل کنبې بنکاری
خان چه غورځوي په هره شمعه پروانه

يا خودا خپل غږ راته پردې غوندي ښکاريږي
يا مې جنون وکړه ابتدا په ويرانه

شيخه! د رښتيا ويل په خوند به هله پوه شي
ستا چه د حمزه غوندي مشرب شي رندانه

امير حمزه شينواری

يادونې:

(۱) - په روزگار کښې ددې شعر د عنوان پر ځای: "بې عنوانی" عنوان شوی او زه نه پوهیږم چه دا به چا کړی وي؟ خو دومره پوهیږم چه د پښتونخوا شاعران غزل ته عنوان نه ورکوی او که ورکړي نو بيا (غزل) ليکي. نو ځکه ما د (بی عنوانی) پر ځای (غزل) عنوان کړي.

(۲) - د ښاغلي مجروح د شعر عنوان (پښيماڼه) ته اشاره ده.

(۳) - د روزگار د جريدې د ليکنې له مخه او د الفت صاحت د شعر عنوان (تش دام) و، مگر اوسنې عنوان يې (رندانه نظر) دی، او د حمزه صاحب لومړني عنوان ته ده.

د رحمان بابا په اقتفا
د الفت صاحب په مننه

تسه ترانه

چاته چه كعبه وي دستانه او اسانه
مه غواړئ هغو ځني خبرې رندانه

ژبه چه شي غوره په اغا! بلې! صاحب باندي
نه شي چلیدی بيا په رښتيا صادقانه

غله زمونږ د مال و د ناموس او د ابرو دلته
غواړي عزتونه مونږ نه هم احمقانه

نس ډكوي دلته مگر زړه يې امريكې وړې
خدايه! له وطنه هيڅوك مه كړې بيگانه

څو پورې به نورو لره گورو او پسخير و مونږ؟
راشي چه ودانه كړو دا خپله ويرانه

دې ماړه هيواد كښې به تر څو پورې مونږ وږي يو؟
وباسئ د غلو له جيبه پته خزانه

خلک مو په كليو كښې رنديزي د شرمبو پسې
غواړي څوك په كومو سترگو ډكه پيمانه

عصر د سپوږمئ كښې لا سپوږمئ مې په كيردئ ده
دا يو حقيقت دی نه چه هسې افسانه

نه کيږي هيچېرې په يو گل پسرلې نه کيږي^(۱)
راشي چه کرو جوړه له وطن نه گلخانه

پيرد زمانې کښې خه توندي په توندئ راوله
عمر ضايع مه کړه بيهوده په زمانه

مينه غواړي، درد غواړي، عمل غواړي، ايتار غواړي
نه شي جوړيدی وطن په تشه ترانه

مينه غواړي، کار غواړي، کالي غواړي، ډوډئ غواړي
دا ده د اولس د ارماندونه نشانه

ز او سل خبرې سريې يو: دا خلک کار غواړي^(۲)
خو - جوړه له سرکار شوه د خبرو کارخانه

خوک چه وي کاهل نو دا ملت به هم جاهل گڼي
"ديوانه به ده خنند و ده به ديوانه"

خوچه خلک مست شي د وطن په محبت باندي
وليکه شعرونه بختانه! مستانه

عبداللہ بختانی

يادوني:

(۱) - په يو گل نه پسرلی کيږي. (پښتو متل)

(۲) - سل خبرې سريې يو ..... (پښتو متل)

د ادبي سوغات په لړ کښې

زرگڼيه!

پورته شه زرگڼيه غزل وايه مسـتانه!
گدا کوه! نخاکـوه! ديوانه ديوانه

دلته هوبـياري، شعور، احساس څه حاصل نه لري
څه مستانه گرځه په ويـرانه ويـرانه

دل ژوندون دپاره شهامت او شجاعت وکړه!
دحسن په ډيوه باندي خپل ځان کړه پروانه

ژوند د حرکت او د خدمت حقيقي نوم دی
وسـوزه پـه اور باندي د بتو بتـخانه

ستا په مال دولت باندي نور ځوانان مستي کوي
پاخه ورشه وگوره د مـيو ميـخانه

په مړو مړو کتلو کښې د غم نه بل څه نشته دی
څه ساقی نه واخله د سرو سـترگو پيـمانه

مست شه په مستی کښې په رقيب باندي حمله وکړه!
ځان ورځيني خلاص کړه د نيشي په بهانه

لار شه خرابات ته له رندانو سره يوځای شه
ماتي کـپـه پښو نه دي د طمعي زولانه

خه لکه انسان غوندي له خلکو سره انس وکره!
پرېرېده چه زاهد له خلکو ناست وي بيگانه

شيخ چه د خپل ميخ د کلکولو دم دعا کوی
ته هم خپل سرر کښي پرېرېده د ميخور په استانه

دنيا په حقيقت کښي آزاد ژوند ته پيدا شوې ده
ژوند د انسان خوند کړي په رښتيا ازادانه

دوره د ژوندانه خو په هر قسم تيريدونکي ده
ښه ژوندون هغه دي چه يې کړي عاقلانه

تا که په (مستئ) کښي د عزت دپاره کار کړل
اوس به درنه جوړه وه د درو دردانه

ويارمه چه ته هم د مستانو سره يار شوي
په گډ اواز به وايو د غمونو ترانه

چل ول او غولولو ته رقيب چه سياست وايي
په خپله يې خپل خان کړ د غنمو سياه دانه

گفتار دي په يو رنگ (دي او) کردار دي په بل رنگ
اخر به غوبل جوړ کړي دا دوه رنگي زمانه

باور وايي ملگرو د ژوندون ښکلا خو فکري
راځي چه اول پنگه کړو د فکر جيلخانه

سيد رحمان باور رحيمي

روزگار جريده، ۳۱ مه گڼه، د ۱۳۵۰ د ثور ۲۹ مه

آب و دانه

واو بنستی^(۱) پیپرئ شوه رانه تیره زمانه
نبستی یم د تمی د دامونو په دانه

نه مې مې متې کار کړې نه مې لاس د عقل رسي
هسې رنگ افسون دی هسې شانې زولانه

ژوند راپورې خاندي زلمیتوب راته ویرونه کړي
خکم د زرگي وینې پیمانې په پیمانې

اه زما قسمته چه دا خه رنگې بلا یې ته
نه متاع د دین شوم نه د دهر فرزانه

هیخ مې حاصل نه کړو په دې ډیرو خوشامندو کبې
داغ مې د تندي شو ذهنیت غلامانه

اب مې د مخ ویورلو یوې خیتې دپاره
اوردې په نصیب شوي او په دې اب و دانه

ډیریم غولولې دی ژوندیو زیارتونو زه
نوره مې توبه شه له خانقا او استانه

چاته عرض وکړمه او چاته گریوان خیرې کړم؟
یومې غونډې غواړي بل هډوکي شکرانه

لاس راکړه ای پلاره د وختونو د نجات په نوم
سیند یمه اخستی توفانونو مـررگانه

نور غمونه څه کړې؟ ماسره غم ددې خبرې دی:
مري د ننگ غيړت د جوشه دکه ترانه

زړه ته رانژدې شه چه د زړه په غوږو واورې شه
دا خبرې نه شي په ناول او افسانه

بخت مې د سيزلو او تندي مې د داغلو دی
نور مې د ځان نه کړه رانه خپل شو بيگانه

نه هغه څمار شته نه غرور په سر کښې پاته دی
نه هغه ساقی شته نه باده او ميخانه

زه او زړه سره پاته په حيرانه حيراني کښې يو
ديوانه به ده خنډ و ده به ديوانه

گوره سيندنيه! خپله خوله درته بلا نه شي
مکړه دا د ژوند خبرې هسې رندانه

سیندنی

روزگار جریده، ۳۲مه گڼه د ۱۳۵۰ د جوزا پنځمه

یادونه:

(۱) - په اصل کښې: راوختې

زما ترانه

نه تيروم عـمـر بيـهـوده په زمانه
نه كومـه زه د لـيـونـو غـونـدي كـانه

درومه نامـراده ساقي وچي شـونـدي بـه يـمه
مه بـوـروه مـاته كـوزـي او پـيـمانه

زه چه لاد خـنـلو گـوت او بـه گـري كـي نه لـرم
شم په كومـو سـترگـو به دـيره په مـيـخانه

بي ديارد وروځـو له مـحـرابـه به هـيـڅـكله
هـسـك سـر بـنـكـته نه كـرـمه په بـله اسـتـانه

نن چه د هـو بـيـارو گـريـوانـونه رـيـتي پـيـتي شـول
پوه په دغه راز و له پـخـوانـه دـيـوانـه

زه به زمانـي ستاد سـيـلاب لـوري بـدل كـرـمه
مـا تـه هـم پـنـتـون و اـيـي كـه تـه يـي زـمانـه

څو چه ددي خـپـلي پـنـجـري هر څه گـډ او وډ نه كـرم
وبه نه خـوـرم نـوره د ژـونـدـون آـب و دـانـه

زه به يـي د خـپـلو ارادو نه نـظـر مـا تـي كـرم
څه كـه اوس د چا سـر و تـه زه شـمـوم نـذـرانـه

ستا په باده مست نه يم ساقي! نه دې منت وړمه
زه يم د ازل په ميوه هسي مسساتنه

ماصياده! ستاد تگي لومي بڼې ليدلي دي
غه! بل خوا اوار كړه د فريب دام و دانه

زه قفس د مينې كه په ساز نور سوزوي نه شم
خاورې او ايرې به كړمه خپله اشيانه

نوك او وري به بيلې څنگه څوك د يو وجود كاندي
خومره بڼه په خاي ده دا خبره اميانه^(۱)

هر څوك بدلولي په تدبير سره تقدير شي خپل
څوك چه وايي نه! ده يوه خوشې بهانه

زه په زړه د عمر^(۲) د ير داغونه اتشين لرم
شه به كړم خندا خماري سترگې جانانه

څنگه به د مخ رڼا په زلفو رانه پته كړي
زه په دغه فن كښې يم استاد د پروانه

ډيره ترې بڼو روا د خپلو متو په محنت بڼه ده
زار خوړلي بڼه دي نه د نورو پسمانه

زه چه د خپل فكر په ازادو وزرو الوزم
ماشكولي وخته دا د تمې زولانه

ماته که "مرگ" وایې هم په نره ژبه یې ووايه
خدايېرو که مې خوښ شي دا خويونه زنانه^(۳)

کله څوک د دار په سرد حق ناره کولې شي
خوښ مې د منصور دغه صفت شو مردانه

زه د عشق په لاره کښې له خپله سره تيريمه
پوچ پروا مې نشته دی په خپل او خپلخانه

تا که د خپل ملک^(۴) د خزانو سحر مات کړې وای
وه به په قدم قدم کښې گنج او خزانه

زه مجنون د قام او د وطن يم د لیلیا نه يم
کرم به په جنت بدله دغه ویرانه

راشه! په خیر راغلي! بڼه چه مل د لیونو شولې
دلته مونږ کښې نشته څوک د مینې بېگانه

پورته شه! اوچت شه! په همت د کهکشان په لور
مه لټوه خاوره کښې د ستورو نښانه

جوړ به د اسمان سپوږمۍ امیل ورنه د غاړې کړې
څوک که ورته یوسي زما دغه ترانه

نصرالله حافظ

یادونې:

د شعر ماخذ: نصرالله حافظ، د شمشاد له هسکې څوکې، کابل، ۱۳۶۲ هـ ش، ۸۶/۹ مخونه.

په دې ماخذ كښې تر عنوان وروسته ليكل شوي دي: "دا شعر مې د رحمان بابا د يو مشهور شعر په اقتفا ليكلې دې چه وايي

ډير عمر مې تير كړ بيهوده په زمانه
نور دې زما سروي او د تركو استانه

ما يو وخت له حافظ صيب نه پوښتنه كړې وه چه ايا هغه د رحمان بابا د دې شعر پيروي كړې ده؟ هغه راته ويلې وو چه "هو! ما د مجروح صاحب او الفت صاحب د شعرونو د اوريدو نه وروسته په دې لې كښې شعر ليكلې او هغه وخت ما دغه شعر د "زيري" جريدې ته ور كړ او هلته چاپ شو. او د "شمساده هسكې څوكې" په مجموعه كښې هم شته"

كله چې ما د زيري د ۱۳۵۱ هـ ش كال د كليکسيون د ميزان د ۲۶ مې نيتې په ۳۱ مه گڼه كښې دغه قصيده وموندله نو دواړه مې سره پرته كړه او دا توپيرونه پكښې څرگند شو.

(۱) دې بيت پسې په زيري كښې دا بيت هم شته

خدا پرو كه به رپ قدرې له ځايه څخه ووهي
دا مړاس كه ووهې هر څو په تازيانه

(۲) په زيري كښې: د هجر

(۳) په زيري كښې: طفلا نه

(۴) په زيري كښې: (د خپل ملك) پر ځای (د وطن) او په دوهمه مصرع كښې د (وه به په قدم قدم.....)
پر ځای (اوس به د قدم قدم.....)

د جېلخاني خوب

خوب وينم عالمه! كه يې څوك راكړي مانه^(۱)
پروت يم سرمې ايښې د خپل يار په زنگانه

خوب وينم چه پورته په هوالكه د باز شومه
كښپناستم په بام د محمود سترگې د اياز شومه
پورته د خاموش زړگي نه خوږ د مينې ساز شومه
خرڅه مې په حورو كړه د ډموزمانه

خوب وينم چه ناست يم د جيندي^(۲) په يخه غاړه
شاه مې سويلو كښې لكه سره شمعه ولاړه
سرې شونډي موسكئ شوه ماتي^(۳) وې چه ژاړه ژاړه!
څكه دې د زړه وينې دا شراب دي مستانه

خوب وينم چه باغ دې د گلونو او ماښام دې
سرې سترگې ساقې د ساقې سرو گوتو كښې جام دې
لاس په سيتار پروت لېونې مست لكه خيام دې
اړئ^(۴) پړې نړئ نړئ د مينې افسانه

خوب وينم چه سپينه سپورمى پاس په خندا راغله
ماله محبوبا په شرم شرم تر خوا راغله
شوندو کښې شراب او په کوکي کښې قضا راغله
سور خماري يې را کر پيمانه په پيمانه

خوب وينم چه پت شوم په نسيم کښې بهر لارمه
خواله د جانان لکه د ميني نظري لارمه
سترگو د دلدار له لکه خوب د سحر^(۲) لارمه
يو شرنګ کښې مې لوټ کره د غمونو خزانه

خوب وينم چه زه لکه لولکه په سيل ووتم
پورته د نرګس نه شوم په خوا د رامبيل ووتم
تاو د سپيني غاړې د ليلا په اميل ووتم
پت مې ورته ووي سلا مونه جانانه

خوب وينم چه پورته لکه چيغه د منصور شومه
يا يو موټي خاوره وم يالوى درياب د نور شومه
خوبانګ د سحر وشوزه را وينس شوم کرو کور شومه
خوب يورل خوبونه را ژوندئ شوه زمانه
وي: پريوزه لپونيه! تپروه دي چيلخانه!^(۲)

عبدالغني خان

حيدرآباد جيل - ۱۹۴۸ م

يادونې:

- (۱) مانه - مانا، معنا، معنی - زما په ماخذ کښې معنی
- (۲) جیندي - د هشنغر د مینځ هغه سیند دی چه ددې علاقې اته واړه کلي یې په غاړه پراته دي.
- (۳) تی - ته یې.
- (۴) اړئ - اړوي.
- (۵) زما په ماخذ کښې صحرا
- (۶) د شعر ماخذ د غني خان کلیات، کابل، ۱۳۶۴ هـ ش، ۱۹۸۵ م - ۴۷۳ م مخ

دا شعر د (ادبي سوغات) د مشاعرې نه د مخه ویل شوی دی په وزن او قافیه کښې د رحمان بابا د شعر پیروي پکښې شوې ده، مگر په لږ توپیر. داسې چه د رحمان بابا شعر د غزل په فورم کښې دی او د غني خان شعر چهاربیته ده. په پیرویو، اقتفاگانو او مشاعرو کښې دا کار جایز دود دی، نو ځکه مونږ دلته را واخیست.

دا چهاربیته د لږې او برې پښتونخوا په خپرونو کښې بیا بیا خپره شوې او سندرغاړو هم بیا بیا اورولې ده.

غزل

هر شو که می وازمایی دا ستا په یارانه
اف د شکایت به می وانسه وری زمانه

زه دا ستا د مستو سترگو هغه خمار نه یمه
کوم چي یې چاره کولی نه شي پیمانه

په نسپو کښې می پرته دا ستا د مینې زولنې دي
دا چه لبونی یم نه یم سرپه ویرانه

شوک چه خپل ټول ژوند یوې شېبې رڼا ته بخښي
زه یم ستا د مخ شمعی ته هغه پروانه

حور، غلمان او واره جنتونه دي د شیخ وي
زما دي یو پوزی های ستا په ښکلي استانه

دا چه می ښکلا سره کلام دی پیل شوی
دی ستا د جمال تفسیر می هره ترانه

ورکړه چه کمین د زړه دردونه پرې تسکین کړي
خپل د لاس د شمال ورته د مینې نشانه

برکت الله کمین

د ښاغلي برکت الله کمین د شعرونو له خطي مجموعې څخه، په مننه

د سر محقق خدمتگار له خوا چاپ ته تيار متنونه

- ۱- د باچا خان ليکونه - دوهم ټوک
- ۲- تازه گلونه - د ۱۱۲ اوسنيو شاعرانو د ۴۸۴ شعرونو انتخابي مجموعه
- ۳- ديوان قاسم قاسمي چهارباغي (په فارسي ژبه)
- ۴- د نعيم جان سندرې
- ۵- د بياض ديوان
- ۶- د احمد گل شاعري
- ۷- د وړو لوبې - د بينا صاحب ليکنه

د رحمان بابا د شعر په اقتفا کې

غزل

آ چې خرڅول يې شورنخود او گڼدنه
اوس يې د وطن په سر اخیستې بیانه

لا خومات بنگري دې د روسیې په غېږ کې وینمه
ولې دې بدله دومره ژر کړه یارانې؟

څنگه په هغې ژبې خبرې د حیا وکړو
نشته چې توپیر پکې دنر او زنانه

غواړم دانه دار سړي له تا ځنې وطن لره
نه غواړم کندهاره! ستا انارې بېدانه

ولې راته خپل وطن پردې پردې نکار یې نن
زه شوم بېگانه او که دا خلک بېگانه

مونږ خود منو غله هم په توره شپه کې پېژنو
یار خولا په بده وهي غټه هندوانه

مونږ خو ترې امید د لوړ پرواز او ترقی کاوه
خو! دې زړې ابی مو په بازڅه وکړه کانه

ته هم څه صحرا ته لېونیه د حفیظ په شان
غواړې که عفت دې د شلېدلې گریوانه

ح.ن پیرزاده

سویډن - ستوکهولم، اگست ۲۰۰۴

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**